

Mauno Koiviston elämä

MATTI VIRTANEN

Raija Oranen on tehnyt kaiken muun tuotantonsa ohella romaanit Suomen neljästä presidentistä: ensin kaksi kirjaa Kekkonesta, sitten Paasikivestä, Mannerheimista ja nyt Mauno Koivistosta. Tekeillä on tietävästi vielä kirja Risto Rytistä.

Orasen presidentti-sarja on tasokas, ja niin on myös tuore *Manu*-kirja. Kaikki kirjat pohjautuvat vankkaan taustatyöhön, kunkin presidentin elämäntaustan faktat ovat kohdallaan. Orasen panos on siinä, että hän kykenee tunkeutumaan päähenkilöidensä päin sisään, siihen tunnemaisemaan, joissa päähenkilöt eri vaiheissaan elivät. Oranen ei halua tuomita päähenkilöitään suuntaan tai toiseen vaan yrittää ymmärtää, miksi he toimivat kuten toimivat oman taustansa pohjalta ja niissä tilanteissa, jotka juuri silloin eteen tulivat. Tämän kirjoittajakokemuksen jälkeen Oranen sanoo, että Suomella on ollut erinomaisen hyvä herraonni – kun vertaa siihen, millaisia johtajia maailman maihin nykyään valitaan.

Kirjan rakenne on taidokas. Siinä suunnilleen 85-vuotias Koivisto käy mielessään läpi elämänsä kaarta ja sen käännekohtia, ensin lapsuuttaan, sotakokemuksiaan, rakastumistaan Tellervoon, opiskeluaikaansa ja Assin syntymää. Orasen kuvaus Manun elämän alkutaipaleesta antaa jo vahvan ennakkokäsityksen siitä, millainen persoona on kyseessä, millaiset arvot hänellä on ja mikä elämässä on tärkeää.

Mauno Koivisto oli lähtöisin pienistä oloista. Äiti oli siivoaja,

isä kirvesmies. Lapsia perheeseen syntyi kolme, Mauno keskimäinen. Kun Mauno oli 10, äiti kuoli ja isä ja kolme lasta muuttivat pienempään asuntoon, 12 neliön hellahuoneeseen. Isä oli uskonnollinen, haki paikkaansa eri lahkosten kokouksissa, lapset mukana. Maunoon tarttui vahva uskonnollinen vire, mutta usko-vaiseksi hän ei halunnut. Vaikka isä kuritti lapsiaan, hän myös huolehti, Maunon muistikuivissa hän oli hyvä mies.

Sotien muistot ovat 85-vuotiaana Maunon muistissa kirkkaina, ahdistavina ja toistuvina. Sodan jälkeen pelko jäi: ei se tähän lopu, Suomi on mennyttä, ryssä tulee ja valloittaa koko maan. Sodanjälkeistä ystävyyspolitiikka Mauno ei ymmärtänyt, ”olin vihassani sokaistunut, minun silmäni verestivät, ne näkivät punaista”. Vihaansa hän alkoi 1940-luvulla purkaa niin sanoil- la kuin teoilla kotimaan kommunisteihin, jotka olivat nousseet toimintaan sodan jälkeen.

Mutta samalla Maunolle tuli kiire, pyssyn sijaan oli saatava uusi ase: tieto. Oli suoritettava tutkintoja, hankittava pätevyys ja oltava pätevä. Isältään Mauno oli saanut ydinajatuksen: kaikki asiat ovat erinäköisiä riippuen siitä, miltä suunnalta niitä tarkastelee. Maunon mielessä tämä ajatus tarkentuu Orasen mukaan näin:

”Aina kun tulen johonkin tulo- lukseen, aukeaa silmien eteen toinen näkymä, uusi perspektiivi, ja siinä sitä ollaan, uusi totuus levällään edessä, ja kolmas ja neljäs kantti, loputtomiin. To-

Raija Oranen
Manu
Otava, 2019

tuus on tuossa kokonaisuudessa. Pallo on pyöreä joka suunnalta, muut ilmiöt kantikkaita ja kurvikkaita ja niin monimutkaisia, että välillä päätä huimaa. Mutta ei auta, ihminen joka luulee tuntevansa yksinkertaisen ja ainoan totuuden, on yksinkertaisesti tyhmä.”

Itsenäisyyspäivän aattona 1950 Mauno oli menossa Turun ylioppilaskunnan tansseihin, mutta ovi olikin kiinni, paikalla oli yksityistilaisuus. Pian ovelle tuli myös toinen henkilö, tummatukkainen nainen, hänkin pettyneenä. Mauno ehdotti, että lähdetään yhdessä hakemaan korvaavaa paikkaa. Käveltiin pitkään hiljaa, eikä ujo nuorimies keksinyt heti puhuttavaa – mutta ryhtyi sitten luennoimaan totuuden olemuksesta, siitä kuinka monimutkaista sen kokonaisuus on. Mauno alkoi olla epätoivoi- nen, kun tytön suunnalta ei mitään kuulunut, ”mutta sitten hän äkkiä nosti päänsä ja katsoi minua, ja minä näin hymyn. Se oli avoin ja ihana ja täytti valol- laan myös silmät ja lämmitti mi- nun pakkasilmassa kylmettyneet kasvoni”.

Tästä alkuketkistä Maunon rakkaus Tellervoon pysyy ja pa- ranoo, kuten myös toisin päin, kuten Tellervo Koiviston elämäkerta kertoo. Myöhemmin Maunon kiintymyksen kohteeksi nousee myös tytär Assi, ja sit-

ten pariskunnan yhteiseksi kodiksi koettu Tähtelä, 1970-luvulla hankittu maatila Inkoosta. Siellä Mauno sai toteuttaa käytännön tekemisen tarvettaan ja maatalon tytär Tellervo koki tulensa kotimaisemaan: ”Ympäri-öivät viljapelot olivat meidän järvemme.”

Vuonna 1956 Mauno väittelee tohtoriksi ja saa seuraavana vuonna kutsun Helsingin Työväen Säästöpankin toiseksi johtajaksi. Edessä on tulevaisuus, ja Mauno on täynnä toimintatar-moa, mutta ”kulmikkaan” totuuden ajatus elää: ”On perusteetonta, etten sanoisi naivia ajatella että oikean yhteiskuntasuunnittelun tuloksena voitaisiin aikaansaada harmonia, jossa vallitsee yleinen tyytyväisyys, mielenrauha ja mielenterveys ja jossa ei ole epäkohdiksi tajuttuja asioita eikä jännitystiloja. Niin kauan kuin on elämää, on myös epäkohtia, sen minä käsitin kun edessä oli asioihin tarttuminen.”

Ja 1960-luvulla Mauno sitten asioihin tarttui, ja hänen poliittisen uransa muistelemisessa on tietysti kirjan pääpaino. Entises-tä asevelisocialistista kuoriutui

vasemmiston yhteistyön kannattaja, joka alkoi nähdä Urho Kekkosen idänpolitiikan myönteisessä valossa. Maunosta tuli valtiovarainministeri Rafael Pasion hallitukseen, pääministeri vuonna 1968, sitten Suomen pankkiin, uudelleen pääministeriksi vuonna 1979 ja sitten Kekkosen jälkeen presidentiksi, kahdeksi kaudeksi. Poliittisen uran käännekohtat Oranen käy eläytyvästi läpi. Kaksi arkkikon-naa Maunon muistikuvissa näiltä ajoilta nousee: Kalevi Sorsa ja Paavo Väyrynen.

Jossain vaiheessa Mauno kiteytti poliittisen linjansa näin: ”Valtiovallan ensisijaisena tehtävänä on niiden yleisten puitteiden luominen, joiden sisällä yksityinen talouselämä ja kotitaloudet saattavat tehdä valintojaan.”

Presidenttikausien jälkeen Mauno kirjoittaa sarjan kirjoja kokemuksistaan. Talvikausina eletään säästöliekillä Katajannokalla, mutta keväällä siirrytään Tähtelään, missä Mauno hakkaa halkoja, rakentaa pihateitä ja Tellervo istuttaa kukkia – ja minne Assi miehineen säännöllisin väliajoin tulee.

Tähän loppuun tekee mieli siiteerata pätkä kirjan alkupuolelta, joka tiivistää monen vastavassa elämäntilanteessa pääkaupunkiseudulle matkanneen ihmisen tunnot. Siinä Raija Oranen laittaa Manun muistelemaan vuotta 1957, jolloin on juuri väitellyt tohtoriksi, Assi on juuri syntynyt ja Manu on kutsuttu 34-vuotiaana Helsingin Työväen Säästöpankin toiseksi johtajaksi – ja on menossa junassa Helsinkiin järjestelemään asioita: ”Yhtäkkiä minut täyttää niin sanomattoman väkevä onni että olen penkiltäni pudota, kun ymmärrän mitä kaikkea olen saanut sen lisäksi että henki säilyi sodassa, vaimonani on maailman kaunein ja älykkäin nainen ja lapsena täydellinen pikku enkeli, on tohtorin paperit ja työ josta moni maksaisi eikä vaatisi edes paljon palkkaa, ja jäsenet voimasta vapisevat ja toiveet niin korkeat, luottamus suuri siihen, että kaiken voi muuttaa, ainakin melkein kaiken mikä muuttamista kaipaa. Minä melkein itkin onnesta.”